

*Трансформації
посткомуністичного
суспільства*

У післявоєнному соціально-економічному розвитку Східної Європи можна виділити два етапи.

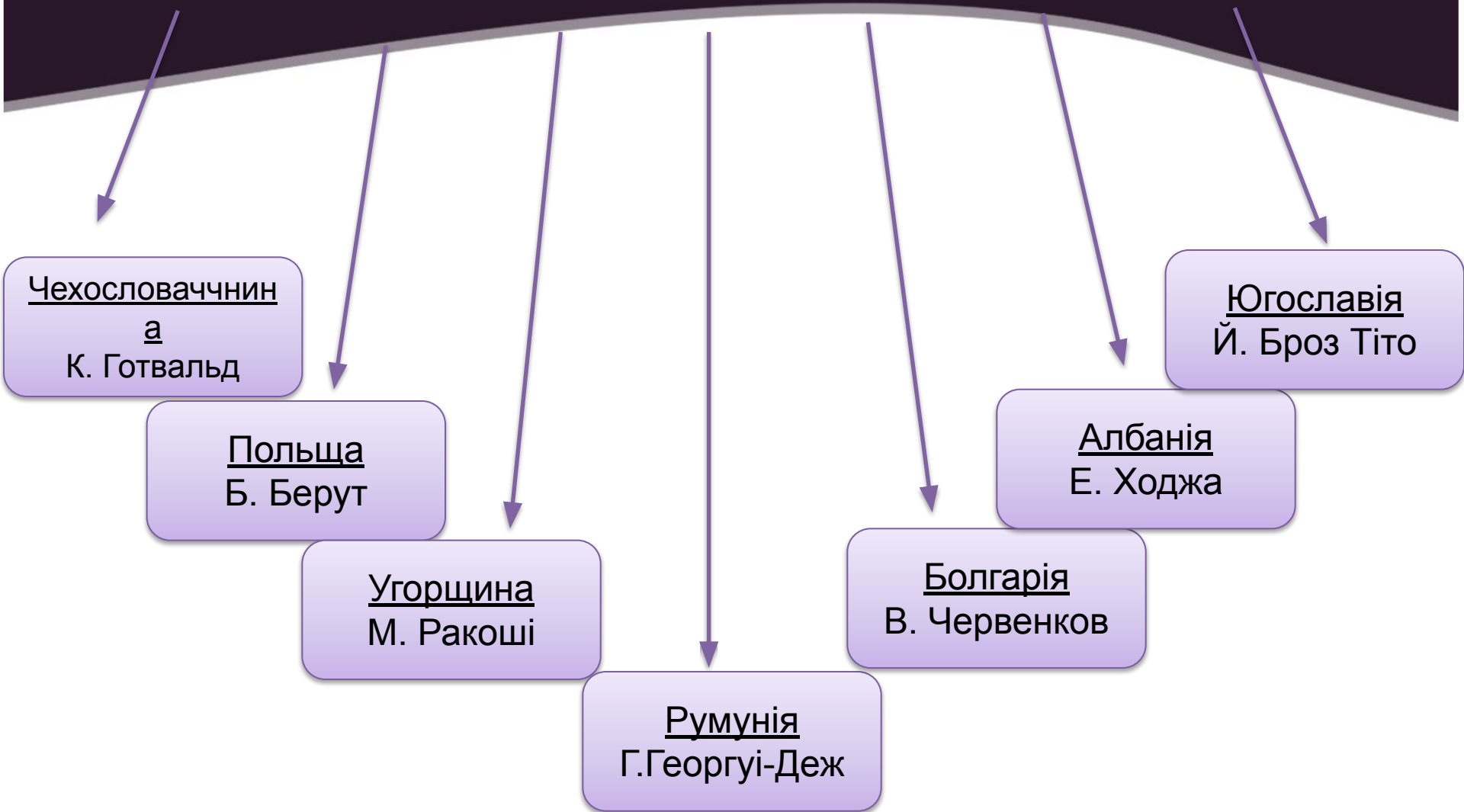
Перший (друга половина 40-х - кінець 80-х років) - це етап соціалістичного розвитку,

- важливими особливостями якого стали панування суспільних форм власності на головні засоби виробництва
- планово-адміністративне регулювання економіки
- економічне та науково-технічне відставання від країн розвинутої ринкової економіки.

Другий етап (кінець 80-х - початок 90-х років)

- всі країни регіону стали на шлях докорінних соціально-економічних реформ
- створення основ ринкової економіки
- зміни відносин власності на основі роздержавлення та приватизації,
- розвиток приватного підприємництва
- демонополізація виробництва
- створення основ конкуренції, різким обмеженням державного регулювання цін

Встановлення радянського домінування в східноєвропейських країнах

Періодизація посткомуністичної трансформації

Етапи, мета	Політичні ознаки	Правові ознаки	Економічні ознаки
<p>Перший етап:</p> <p>Політична мета: перетворення</p> <p>Економічна мета: стабілізація</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Основи демократії • Вільна преса • Політичний плюралізм • Кінець поліцейської системи 	<ul style="list-style-type: none"> • Усунення невиправданого державного контролю 	<ul style="list-style-type: none"> • Лібералізація цін • Припинення дотацій • Завершення усупільненого виробництва товарів
<p>Другий етап:</p> <p>Політична мета: від перетворень до стабілізації</p> <p>Економічна мета: від стабілізації до перетворень</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нова конституція та виборчий закон • Демократичні вибори • Децентралізація управління регіонами • Стала демократична коаліція — нова політична еліта 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення нормативної бази відносин власності і підприємництва 	<ul style="list-style-type: none"> • Банківська система • Мала і середня приватизації • Демонополізація • Поява нового класу власників і підприємців
<p>Третій етап:</p> <p>Політична мета: років закріплення перетворень</p> <p>Економічна мета: стабільне</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Утворення стабільних політичних партій • Утвердження демократичної політичної культури 	<ul style="list-style-type: none"> • Виникнення незалежних судів • Встановлення правової культури 	<ul style="list-style-type: none"> • Велика приватизація • Сформоване капіталістичне лобі • Виникнення культури підприємництва

Економічні реформи в Польщі

Заходи «шокової терапії»	Фактори успіху (початок 1990-х рр.)
<ul style="list-style-type: none"> • Одночасне запровадження вільної торгівлі та скасування контролю над цінами. • Зростання цін, різке зниження життєвого рівня, скорочення виробництва, приборкання інфляції. • Запровадження ринкових механізмів економіки. • Початок приватизації державного сектору, стимулювання розвитку приватного підприємництва.	<ul style="list-style-type: none"> • Порівняно невеликі масштаби економіки. • Високий попередній рівень розвитку ринкових відносин і приватної власності. • Відсутність опору з боку населення проведенню ринкових реформ. • Панування в суспільстві позитивного ставлення до приватної власності й бізнесу. • Значна зовнішня допомога, особливо польської діаспори. • Згуртованість суспільства. • Цілеспрямована діяльність уряду в проведенні реформ. • Значні іноземні інвестиції, особливо німецькі. • Наявність значного ринку для збуту польських товарів, що відкрився після розпаду СРСР

Польща

- Парламенська республіка, що має в своєму складі 16 воєводств
- Більшість населення проживає в містах
- індустріально-аграрна країна.
- Основою польської економіки є промисловість, а саме машинобудівна, металургійна, гірнична та хімічна промисловість.
- Вагому роль відіграє й сільське господарство: в країна є великим виробником картоплі та пшениці, розвинене свинарство, птахівництво та скотарство
- демократична країна на чолі з президентом, головним законом якої є Конституція 1997 р.
- Членство в міжнародних організаціях: ООН, НАТО, ОБСЄ, Організація економічного співробітництва та розвитку, СОТ, МВФ, Європейський Інвестиційний Банк, ЄС, МБРР, ЄБРР, Рада Балтійських Держав, Європейська Асоціація Вільної Торгівлі, Центрально-Європейське Об'єднання Вільної Торгівлі (СЕФТА), ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ВООЗ, ЦЄІ.

Революції кінця 80-х – початку 90-х років

Спільні риси

- Прагнення знищити монопольну владу правлячих комуністичних партій та оновити життя суспільства на основі широких демократичних перетворень
- Масова участь та підтримання населенням
- Антисоціалістичні гасла
- Тісний зв'язок між всім, що відбувалося в різних країнах

Болгарія

- З'являється опозиція – Союз демократичних сил (СДС)
- У 1990 році їхній лідер – Ж. Желєв обирається президентом
- 12 липня 1991р. Затверджується нова конституція
- Згодом Желєв знов був обраний президентом
- Були прийняті закони про:
  - повернення власності колишнім власникам
  - конфіскацію майна компартії, профспілок і організацій, утворених за часів комуністичного режиму
  - ідеологізацію науки і освіти
- Золотий запас країни стрімко зменшувався
- Була сильна інфляція
- Гостро відчувалась нестача продуктів харчування
- Проте у листопаді 2001 р. болгарці віддали перевагу колишньому комуністу Г. Пирванову.

- Болгарія — індустріально-аграрна країна.
- Основні галузі економіки: машинобудівна та металообробна, харчова, хімічна, текстильна, конструкційних матеріалів.
- республіка з парламентським правлінням . Глава держави — Президент, законодавчу владу здійснюють Народні збори, виконавчим органом влади є Рада Міністрів (уряд).
- Стрімко розвивається туристична промисловість, є всесвітньо відомі курорти
- член міжнародних організацій ООН, **ЄС**, НАТО.

Румунія

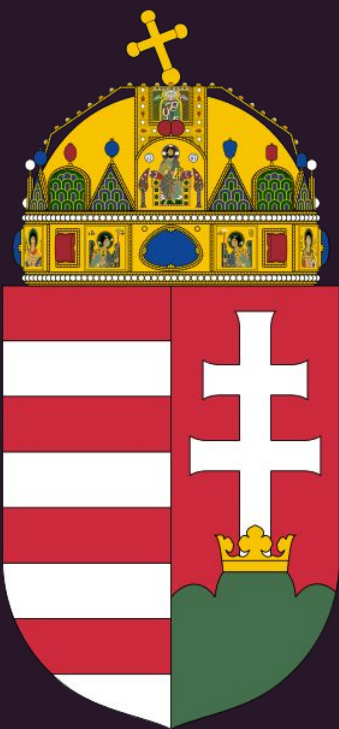
- Тут існувала найбільш жорстока тоталітарна система – диктатура Н. Чаушеску
- В грудні 1989 р. почалося всенародне повстання, яке було розігнано, згодом люди знову повстали, а військові почали давити їх танками і стріляти по них.
- 22 грудня було повалено режим Чаушеску, а самого диктатора з дружиною було страчено.
- Влада перейшла до Фронта національного порятунку, оч. І. Ілієску
- З кінця травня 1990 року СРР отримала нову офіційну назву – Румунія
- На наступних виборах переміг ФНП, а президентом став І. Ілієску

- Румунія — республіка з парламентським правлінням.
- Глава держави — Президент, глава уряду — прем'єр-міністр. Нині Президентом держави є Траян Басеску з 2004, головою уряду — Міхай Резван Унгуряну.
- Законодавчий орган — двопалатний парламент, який складається із Сенату і Палати депутатів .
- Членство у міжнародних організаціях — ООН, ОБСЄ, РЄ, СОТ, МБРР, МВФ, МФЧХіЧП, НАТО, **ЄС**
- Румунія — індустріально-аграрна країна.
- Основні галузі промисловості: гірнича, лісоматеріалів, металургійна, хімічна, машинобудування, харчова, нафтопереробна.

Угорщина

- Демократичні перетворення почалися з травня 1988 р., коли публічно було визнано наявність гострої кризи, необхідність політичних та економічних реформ
- У лютому 1989 р. УСРП визнала багатопартійність і відмовилась від монополії на владу
- Згодом було проголошено про утворення Угорської Республіки та прийнято поправки до конституції
- Навесні 1990 р. на виборах до парламенту більшість голосів отримала опозиція (Угорський демократичний форум). Його лідер Й. Анталл сформував новий уряд і проголосив курс на проведення ринкових реформ
- Президентом буд обраний А. Гьонц
- У 1999 Угорщина стала повноправним членом НАТО
- 2000 р. президент – Ф. Мадл
- 2005 р. президент – Л. Шойом
- **На всіх етапах ліквідації тоталітарних структур не було масових виступів населення, тому вважають, що тут здійснено переворот «зверху»**

- Угорщина — індустріально-аграрна країна.
- Основні галузі промисловості: гірнича, металургія, будівельних матеріалів, харчова, текстильна, хімічна (особливо фармацевтична), моторобудівна.
- Членство у міжнародних організаціях — ООН, ОБСЄ, РЄ, МВФ, МБРР, СОТ, **ЄС**
- Унітарна держава
- парламентська республіка.
- Більшість вірян є католиками

Чехословаччина. Чеська та Словацька республіки

- У листопаді 1989 р. почався масовий демократичний рух, який мирним шляхом привів до падіння КПЧ. Ці події отримали назву «оксамитової» революції
- Згодом почалися виступи студентів, повставав народ, тому керівництво КПЧ пішло на переговори з опозицією (Громадянський фронт)
- Президентом став лідер ГФ – В. Гавел
- Почалися ринкові реформи і демократичні перетворення
- 25 листопада 1992 р. Федеральні бори ухвалили про розподіл країни на дві незалежні держави – Чехію і Словаччину. Відповідно до пропорції населення 2:1 були поділені майно, фінанси та інші цінності
- Президентом Чехії було обрано В. Гавела, а Словаччини – В. Мечіара.
- За останні роки країни зробили помітні кроки на шляху демократизації громадського життя і формування соціально

Чехія

- Чехія — індустріально-аграрна країна
- має обмежену паливно-енергетичну і мінерально-сировинну базу.
- Найзначніші запаси вугілля.
- Провідні галузі промисловості: паливно-енергетична, чорна металургія, машинобудівна, вугільна, хімічна, легка і харчова пром-сть.
- Парламенська республіка
- Членство у міжнародних організаціях: ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, **ЄС**.

С ло ва чч ин а

- Словаччина є унітарною державою та парламентською республікою з досить широкими повноваженнями президента. Згідно з Конституцією Словацької республіки влада поділяється на законодавчу, виконавчу і судову.
- Словаччина — розвинена індустріально-аграрна республіка.
- Переваги економіки: зростання виробництва, особливо в західній частині. Ріст іноземних інвестицій, успіх програми приватизації. Експорт у країни ЄС приносить прибуток. Членство в ЄС повинне сприяти подальшій стабілізації. Перспективи для туризму, особливо для гірськолижних курортів у Татрах.
- Словаччина подолала більшу частину складного переходу від централізованої планової до

Югославія. Нові південнослов'янські держави

- У січні 1990 р. розпався Союз комуністів Югославії
- У червні 1991 р. Хорватія і Словенія проголосили себе незалежними і суверенними республіками
- У вересні 1991 р. незалежність проголосила Македонія, а в жовтні – Боснія і Герцоговина
- У квітні 1993 р. Сербія і Чорногорія утворили Союзну Республіку Югославію (СРЮ) . З 1998 р. посаду президента обіймав С. Мілошевич
- Нові республіки: Сербія, Боснія, Герцоговина, Хорватія, Словенія, Македонія, Чорногорія, Косово

Причини розпаду:

- Сербія прагнула грати головну роль у політичному і економічному житті
- розповсюдження антикомуністичних настроїв
- релігійна нетерпимість

Проблема автономії Косово

Результати:

- громадянська війна 1992-1995 рр. на міжетнічному та міжконфесійному ґрунті
- загинуло 250 тис. чоловік
- У лютому 1998 р. почалася війна в автономному краї Косово, який вимагав відокремлення від Сербії
- У березні 1999 р. війська НАТО почали масове бомбардування Сербії
- **Наслідок: втручання країн НАТО у внутрішні справи югославської держави не ліквідували кризу, а принесли страждання народу Югославії та загострили**

-
- Унаслідок демократичних революцій 1989-1990 рр. у країнах Центральної та Південно-Східної Європи була ліквідована запроваджена радянська модель соціалізму. Нові політичні сили, які прийшли до влади, розпочали тотальну перебудову на засадах правової держави та ліберальної демократії.
  - На сучасному етапі східноєвропейські країни прагнуть інтеграції з економічними та політичними структурами західноєвропейських країн, насамперед з **Європейським Союзом**.
  - У цьому є багато переваг, зокрема, відкритість, лібералізація переміщення людей, товарів, капіталів. Така співпраця дає можливість отримати доступ до європейських ринків, інвестицій та нових технологій.
  - Зараз членами ЄС є 28 держав
  - У сучасному світі існує дуже багато найрізноманітніших організацій створених для отримання взаємної вигоди всіх їх членів.